

Személyiséglélektan III

Ken Wilber -3, Otto F. Kernberg

Összeállította: dr. Pék Győző

2008 05 05

Forrás:

1.Ken Wilber: A pszichopatológia spektruma

225-252.o. In *Bevezetés a transzperszonális pszichológiába.*

Válogatás....Ursus Libris, 2006

2.Otto F. Kernberg, In Daubner B., Kalo J.: A tudattalan nehezen járható ösvényén. I.kötet. 106-118.o.

A patológia hagyományos értelemben felfogott hierarchiája: Ottó F. Kernberg munkássága

I. szakasz: normál „autizmus” vagy elsődleges differenciálatlan szakasz.

az élet első hónapja és **megelőzi a „jó”** differenciálatlan éntárgy konstelláció megszilárdulását.

ha a fejlődés megszakad vagy leragad ennél a szintnél, akkor ezt a szintet az **autisztikus pszichózisok** kialakulása jellemzi.

Ottó F. Kernberg munkássága

2. szakasz: normális „szimbiózis”.

az élet második hónapjától nagyjából a hat-nyolc hónapos korig tart.

Az én leválása a tárgyról még nem történt meg teljesen, és jellemző az a tendencia, hogy amikor **súlyos trauma** vagy **frusztráció** határozza meg a kóros fejlődést, az én védekezéséppen elutasítja a „jó” szelf- és tárgyképeket

fixáció vagy regresszió:

a gyermekkor szimbiotikus pszichózisa,

a felnőttkori szkizofrénia legtöbb típusa és a depresszív pszichózisok

Ottó F. Kernberg munkássága

3.szakasz- az én megkülönböztetése a tárgyrepresentációktól

8.-18.-36. hónap

ötvöződnek a „jó” és a „rossz” énrepresentációk, és **integrált énfogalom** alakul ki: „énkép”

egész tárgyrepresentációkban integrálódnak a „jó” és a „rossz” representációk

3.szakasz fejlődési *kudarca*

határeseti
személyiség szerveződés

hasítás,
tagadás,

határeseti tünetek,

primitív disszociáció,
primitív idealizáció

függőségek,

narcisztikus zavarok,

projektív identifikáció
omnipotencia

antiszociális
személyiségzavarok

devalválás

Ottó F. Kernberg munkássága

4. szakasz: a **magasabb szintű intrapszichés tárgykapcsolatokból** származó struktúrák.

a harmadik életév második fele →→→ az ödipális szakasz vége

a felettes én kialakulóban

Pszichopatológia: a *neurózisok* és a „magasabb szintű” karakterpatológia

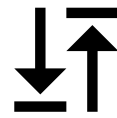
elfojtás elfojtás elfojtás elfojtás elfojtás elfojtás elfojtás

elfojtás elfojtás elfojtás elfojtás

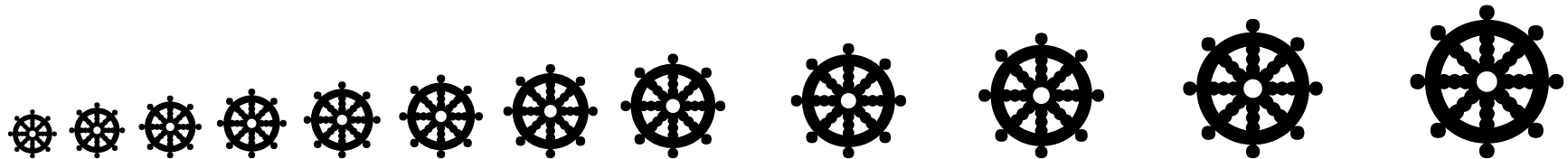
Ottó F. Kernberg munkássága

5. szakasz:

A felettes én és az én integrációjának megszilárdulása.

az (ödipális időszak utáni) szakaszt az **énidentitás fokozatos fejlődése** jellemzi

A preperszonális tartomány patológiái

Stone (1980):

Az összes általánosan elfogadott személyiségtípus előfordulhat a személyiség szerveződésének bármely szintjén: az egészségesen, a neurotikuson, a határesetin és a pszichotikuson.

Még a betegebb típusok – a szkizoid, paranoid és az infantilis – is megjelenhetnek egy neurotikus struktúrában.

A preperszonális tartomány patológiái

1. fordulópont :

1.a: autisztikus
pszichózisok

1.b/c: szimbiotikus
infantil pszichózisok,
a legtöbb felnőttkori
szkizofrénia,
depresszív pszichózisok

A preperszonális tartomány patológiái

2. fordulópont

»homlokzat« mögött

üresség ,

harag,

az intenzív irigység.

2a: nárcisztikus személyiségzavarok

grandiozitás,

rendkívüli éninvolváltság

az érdeklődés és az empátia hiánya

mások irányában

csodálat kiváltása, elfogadás hajszolása

A tökéletességre törekszik mindenben,

amit csak tesz, gazdagságra,

hatalomra és szépségre vágyik, és

igyekszik olyan emberekre találni,

akik tükrözik és csodálják az ő

nagyságát.

narcisztikus személyiségzavarok

Az **összeolvadás** légmentesen zárt:

a grandiózus én és a mindenható tárgy fuzionált egysége: központi én

elfedi a mögöttes üres-haragos-irigy fuzionált egységet és az annak eredményeként kialakuló mély, elhagyásos depresszió érzését.

elháritás:

A másik személyt **önmaguk kiterjesztéseként élik meg**, aki az ő elsődleges szükségleteinek kielégítésén munkálkodik

devalválás,

elutasítás,

tagadás,

elkerülés,

hasítás

acting-out

A preperszonális tartomány patológiái

2. fordulópon

2b: borderline személyiségzavar

részben vagy majdnem differenciálódtak az én- és a tárgyrepresentációk

elkezdett kiemelkedni egy elkülönült egyén, de énstruktúrája gyenge

A csimpaszkodás
kontra

távolságtartás

vagy

visszahúzódás

Két énrész:

A/ tehetetlen, függő, megfelelni akaró

B/ „teljesen haszontalan” „romlott”
„velejéig gonosz”

fontos a gondos diagnózis felállítása és a személyre szabott kezelés.

3a: határeseti neurózisok

példa:

a genitális szexualitást érintő, újraközeledési alfázis hiányosságai:

A szexuális válaszokat, fenyegetésként éli át, fél hogy csapdába esik vagy elnyelődik.

3. fordulópon

példa:

narcisztikus probléma:

diadalérzés,

az énje nagyságának birtokló kiterjesztése

vagy a dühös-szadisztikus uralkodás tendenciái

3/b b: pszichoneurózisok.

A legalacsonyabb énejlődési struktúrák (az autisztikus, a szimbiotikus és a nárcisztikus) általában **monádikus** természetűek,

a határesetiek **diádikusak**, (**én és a másik, én és az anya**) *a „tragikus ember” (Kohut)*

a pszichoneurotikus struktúrák pedig **triádikusak**. (az én, az apa és az anya)

3/b b: pszichoneurózisok.

kialakul a **fogalmi-egőszerű én** (conceptual-egoic self). Már 3 feladatot is megoldott:

1. Horizontálisan differenciálódott az új, fogalmi **tárgykapcsolataitól**,
2. Megszilárdította és integrálta saját struktúráját, amely most már új és **magasabb internalizációkat** is tartalmaz (a szuperegót)
3. Vertikálisan differenciálódott a korábbi szinttől, a **libidinális éntől** (de az ösztönén, mint létezési alapstruktúra megmarad)

3/b b: pszichoneurózisok.

kialakul a 3. fordulópont énjének háromrészes szerkezete:
ego-szuperego-id

ahol a differenciáció-integráció nem világos vagy nem befejezett, ott intrapszichikus háború dúl:
a felettes én és az ösztönén között (gátlás)

**Az ösztönén és az én között (szorongás,
megszállottság),**

a felettes én és az én között (bűntudat, depresszió)
KOHUT: A „bűnös ember” .....

F-3 ; testi létezésről a mentális létezés felé

A test csupán szubjektív, az **elme azonban interszubjektív**, szabadon felveszi más szubjektumok szerepét a kölcsönös kommunikáció és a szimbolikus gondolatcsere közben.

A test egy pusztán jelenlévő érző ént alkot, az **elme** viszont táptalajt nyújt az **időben és tematikusan létező ének**, amely

történeti,
hermeneutikus,
intencionális,
értelmez(het)ő,
jelentést kereső,
gondoskodó,
morális.

szerepe(ke)t játszó sors- és forgatókönyvi én (szkript-szelf).

F-3 forgatókönyvek

durvák és egyszerűek, különösen a későbbiekkel összehasonlítva

majdnem teljesen (vagy legalábbis túlnyomórészt) pusztán libidinális programok által vezéreltek

az Ödipusz-komplexus az egyik legkorábbi és legalapvetőbb forgatókönyv

A perszonális tartomány patológiái

F-4 a szerep-én és a kognitív forogatókönyv-patológia

A szabály/szerep-elme (másképpen: formális műveletek szintje) Piaget (1977) vizsgálatai alapján az első olyan szerkezet, amely már nemcsak utánózni, hanem valóban **felvenni is képes mások szerepét.**

A vágyak a beilleszkedéssel, a **valahová tartozással**, a többieké között a saját helyünk vagy szerepünk megtalálásával kapcsolatosak.

Szeretnénk megérteni a szabályokat,

Félelem attól, hogy „elveszítjük az arcunkat”, kiesünk a szerepünkéből, megszegjük a szabályokat.

A „kóros forgatókönyv” vagy „forgatókönyvi neurózis” F-4

a tranzakcióanalízis és kommunikációelmélet játszma- és
sorskönyv-teóriái

Pl.: a „dupla fenekű tranzakciók”

szélsőséges esetekben a tematikus én belső hasadásával vagy
szétesésével –**disszociációjával**-járhatnak, ami hasonlít

az F-3 szint elfojtásához

és az F-2 szint hasításához

F-5 identitásneurózis

A formális-reflektív én: magas szinten differenciált, reflektív és introspektív énszerveződés

Gondolkodás azon, hogyan kötődik a társas szerepeihez és a konvencionális moralitáshoz

Megbízhat saját ésszerű elveiben és lelkiismeretében

El tud gondolni lehetséges -hipotetikus-jövőket

Fel tudja fogni a lehetséges sikereket és a lehetséges kudarcokat

„Belsőleg tükröző tükör”

Cogito ergo sum.

F-5 identitásneurózis

Vajon elég erős-e ahhoz, **a formális reflektív én**, hogy megszabadítsa magát a szabály/szerep-elmétől, és a saját lelkiismereti elveire támaszkodjon?

Elég bátorságot tud-e összeszedni ahhoz, hogy más dobszóra meneteljen?

Lesz-e elég mersze saját véleményyt alkotni?

Vajon legyőzi-e majd a szorongás és a depresszió, amikor elkezd kialakulni?

Erikson (1959, 1963): „identitás kontra szerepkonfúzió”

Filozófiai problémák.....

F-6 egzisztenciális patológia

Minnden szakasz központi dilemmáját és késztetéseit felfoghatjuk az élet/halál, a megtartás/megtagadás problémájának vagy másképpen **egzisztenciális** problémának.

Az „egzisztenciális” itt mást is jelent: a „víziológia” szintjére és a neki megfelelő énejlődési szintre (a „kentaúra”) utal.

A szint énestruktúrája olyan, hogy „az elme és test egyaránt az integrált én tapasztalatának a része”.

Ez a személyes **elme-test integráció** a célja azoknak a terápiáknak, amelyek nyíltan „humanisztikus-egzisztenciálisnak” vallják magukat.

F-6 : a tudatosság legmagasabb szintje

Az egzisztenciális én **legfőbb gondjai** a következők:
személyes autonómia és integráció (Loevinger),
hitelesség (Kirkegaard, Heidegger),
önmegvalósítás (Maslow, Rogers).

érdeklődés az élet átfogó értelme iránt,
küzdelem a személyes múlandósággal és végességgel
megtalálni a léthez szükséges bátorságot a magányos és váratlan
halállal szemben

Összeadja a lehetőségeket, és megállapítja: a személyes élet
nem más, csak egy szikra a kozmikus űrben.

F-6 egzisztenciális patológia

A leggyakrabban előforduló tünetek:

1. Egzisztenciális depresszió

2. Hiteltelenség

3. Egzisztenciális elszigeteltség és „borzongás”

4. Elakadt önmegvalósítás

5. Egzisztenciális szorongás

7. Fordulópont : okkult zavarok

1. Minden viszonylag fejlett lélekben spontán módon kialakulhatnak,
2. Komoly stresszhelyzet (pl. pszichotikus epizódok) esetén a fejlődés bármely korábbi alsóbb szintjét eláraszthatják,
3. Valamely kontemplatív irányzat kezdő gyakorlóját lepik meg.

7. Fordulópont : okkult zavarok

1. Váratlan energiák: . A legdrámaibb hatású okkult patológia a spirituális-okkult energiák vagy képességek általában spontán és nem keresett felébredésének köszönhető.

A **kundaliní ébredése** például lelki dinamiként hathat.

2. A múltó szkizofrén kitörések vagy pszichózisszerű epizódot egyik legrejtélyesebb vonása az, hogy gyakran mély **spirituális meglátásokat** közvetítenek, de neurotikus horderline vagy akár egészen pszichotikus énstruktúra közvetítésével.

Vannak „spirituális-csatorna” pszichózisok, neurózisok.

7. Fordulópont : okkult zavarok

3. Kezdő meditálók bajai:

- a) Pszichés infláció: - az okkult szint egyetemestranszperszonális energiáit és meglátásait kizárólag az egyéni én vagy a kentaur szolgálatába állítják, ami rendkívüli módon felboríthatja az egyensúlyt (különösen, ha a narcisztikus alfázis maradványai megtalálhatók az énszerkezetben).
- b) A spirituális technika hibás gyakorlásából fakadó spirituális bizonytalanság.

Általában enyhe, szabadon lebegő szorongásban vagy pszichoszomatikus konverziós tünetekben (fejfájások, kisebb szívritmuszavarok, bélpanaszok stb.) jelenik meg.

7. Fordulópont : okkult zavarok

3. Kezdő meditálók bajai:

c) **A „lélek sötét éjszakája”**

-Ha a lélek már közvetlenül megízlelte vagy megtapasztalta az Istenit, az ezzel együtt járó látomásokat, elragadtatást és tisztaságot, és az élmény kezd elhalványulni (kezdetben ez elkerülhetetlen), akkor a lélek mély elhagyásos depressziót élhet át.

(amely nem keverendő össze a határeseti, a neurotikus vagy egzisztenciális depresszióval, hiszen a lélek itt valóban látta az élet értelmét, saját daimónját vagy sorsát, csak az elhalványult – ezért nevezzük sötét éjszakának).

d) **Egymással versengő életcélok** – például „Alapítsak családot, vagy a meditációnak éljek?”

7. Fordulópont : okkult zavarok

3. Kezdő meditálók bajai:

e) „**Álduhka**”

Bepillantás a létezés fájdalmas természetébe.

A figyelemkoncentráció gyakorlásának korai szakaszában az ember egyre inkább felismeri a megnyilvánult **létezés fájdalmas természetét.**

Ahol ez a felismerés mindent elborít- sokkal jobban, mint amennyire a gyakorlás célja lett volna -, ott „pszeudoduhka”-állapotról beszélünk.

Gyakran a fejlődés okkult szintjének egzisztenciális, neurotikus vagy még gyakrabban borderline maradványainak hatására alakul ki.

Az ember ilyenkor ahelyett, hogy csak megtapasztalná az élet keserűségét, maga keseredik meg.

7. Fordulópont : okkult zavarok

3. Kezdő meditálók bajai:

f) Pránikus zavarok

Ez a kundaliní energiájának iránytévesztésére utal az energia felébredésének korai stádiumában.

A pránikus zavarokat általában a helytelenül végzett vizualizációs és koncentrációs gyakorlatok okozzák.

Általában elemi erejű pszichoszomatikus tünetek kísérik, többek között alig kontrollálható izomgörcsök, erőteljes fejfájások, légzési nehézségek.

7. Fordulópont : okkult zavarok

3. Kezdő meditálók bajai:

g) „Jógabetegség” (Aurobindo)

Akkor keletkezik, amikor a magasabb vagy okkult tudati szintek fejlődése túl nagy nyomást gyakorol a fizikai-érzelmi testre.

Okkult és finom energiák nagy intenzitása tulajdonképpen túlterhelheti az „alsóbb áramköröket”, ami sok mindent eredményezhet, az allergiáktól az emésztési panaszokon át a szívzavarokig.

8. Fordulópont : Finom zavarok

A jelek szerint ez a patológia a **középfokútól a haladó meditálók között** szokott leginkább előfordulni.

1. Az integráció-azonosulás kudarca

A kontempláció mélyülésével az én eloldja magát okkult kötődéseitől, és felemelkedik, hogy előérzeteitől vezérelve azonosuljon ezzel az Alappal, Megértéssel, Archetípusos Jelenléttel vagy Éberséggel.

*„Fokozatosan felismerjük, hogy az Isteni Forma vagy Jelenlét a saját archetípusunk, saját lényegi természetünk képe”
(Hixon, 1978).*

8. Fordulópont : Finom zavarok

1. Az integráció-azonosulás kudarca

Patológia: törés keletkezik az én és az Archetípus között.

A keresztények ezt úgy mondják, hogy ez a lélek betegsége.

Az Archetípusos Jelenlét **töredékei** ilyenkor a még mindig duális tudat tárgyaiként jelennek meg ahelyett, hogy az egész Archetípusos Jelenlét válna a transzcendentális tudatosság megérezett Szubjektumává.

Az én a meditációban csupán annak töredékeit szemléli (mint tárgyakat) . Nem éri el a megszilárdulás szintjét.

8. Fordulópont : Finom zavarok

2. Álnirvána

A finom vagy archetípusos formákat, megvilágosulásokat, elragadtatásokat, önkívületeket, megértéseket vagy feloldódásokat összetévesztik a végső megszabadulással.

Az egész finom (szubtilis) tartomány és annak összes élménye kóros, finom illúziónak tekintendő, amennyiben görcsösen ragaszkodnak hozzá.

A zen buddhizmusban ezt „*zen betegségnek*” nevezik.

8. Fordulópont : Finom zavarok

3. Áfelismerés – ez az okkult szinten megjelenő álduhkha finom szintű párja.

Ahogy a (vipasszaná)meditáció egy idő után behatol az éberség szubtilis szintjeibe, előáll a belátás „felismerésnek” nevezett szintje (amely mögött az „erőfeszítés nélküli megértés”, a finom szintű fejlődés legmagasabb foka van).

A felismerés szintjén minden tudattartalom félelemkeltőnek, nyomasztónak, undorítóknak, fájdalmasnak, megvetendőnek tűnik: hihetetlen fizikai fájdalmak és intenzív mentális-okkult nyugtalanság érezhető.

Ez az erős fájdalom és érzelmi fordulat **motivációként hat** az irányba, hogy az ember meghaladjon minden felfogható megnyilvánulást a **nirvñaszerű feloldódásban.**

Az áfelismerés patológiája akkor jelenik meg, amikor a folyamat nem gyorsul fel, és a lélek saját agóniája partjaira sodródik.

9. Fordulópont: kauzális zavarok

Az énefejlődés utolsó nagy fordulópontja **két ágra** bomlik:

a Forma Nélkülire vagy Megnyilvánulatlanra

és a **Forma, a Megnyilvánult Birodalmának** egész világára.

A normális fejlődés együtt jár a kettő megfelelő elkülönülésével (a kauzális) és végső integrációjával (a végső szinten).

A patológia viszont a két alapfontosságú **mozgásirány** valamelyikének **kisiklása** nyomán jön létre.

9. Fordulópont: kauzális zavarok

1. A differenciáció kudarca

ha valaki nem képes elfogadni az archetípusos én végső halálát (amely nem más, mint az elkülönült énézés legfinomabb szintje), akkor **leragad** a megnyilvánult világ valamely aspektusához való kötődésében.

A **Nagy Halál** soha nem jelenik így meg, a *Forma Nélküli Tudatosság* pedig nem tud leválni a megnyilvánult világról, és nem tudja meghaladni azt.

A végső akadály: a megszabadulás utáni vágy....

9. Fordulópont: kauzális zavarok

2. Az integráció kudarca (Arhat betegség)

A tudatnak sikerül megkülönböztetnie önmagát minden tudattárgytól vagy az egész megnyilvánult világtól.

Semmilyen tárgy nem bukkan fel a figyelmében

(dnyána szamádhí, nirvikalpa szamádhí, nirvána)

DE: egyfajta finom **megkülönböztetés, dualizmus vagy feszültség** még mindig megvan a tudatban: nevezetesen a megnyilvánult és a megnyilvánulatlan világ között.

Ebbe a megkülönböztetésbe bele kell hatolni, nem pedig elfordulni tőle. Ez a klasszikus szahadzsa-bháva szamádhí.

„Nem olvastam semmilyen szövegben és nem hallottam semmilyen bölcstől, hogy e szinten túl is lenne még valami.”

(KEN WILBER)